

За сприяння Міністерства освіти і науки України,
Національної академії педагогічних наук України

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ

ПРАВознавство

та інші суспільні дисципліни

Вкладка

№ 8 (144),
серпень 2018

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДЕСЯТИКЛАСНИКІВ ІНТЕГРОВАНОГО ПРЕДМЕТА «ГРОМАДЯНЬСКА ОСВІТА»

Із 2018/2019 навчального року в школах вводять новий інтегрований предмет «Громадянська освіта» (10-й клас, рівень стандарту). У навчальній програмі завданням громадянської освіти є «забезпечення цілеспрямованої підготовки старшокласників до функціонування в системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності»¹.

Програмні цілі громадянської освіти — це «формування громадянської компетентності учнівської молоді, що забезпечує її активну громадянську позицію, здатність відповідально реалізовувати свої права й обов'язки в конкретній ситуації, налагоджувати соціальне партнерство в розв'язанні суспільних проблем»².

Громадянська компетентність охоплює такі основні категорії як *громадянська активність, громадянська позиція, вибір і відповідальність*. Вона виявляється в соціально-комунікативних й інформаційно-дослідницьких здатностях особистості, її вміннях розв'язувати соціальні конфлікти й проблеми, ефективно діяти в ситуації невизначеності, робити відповідальний вибір і приймати рішення у громадянській участі.

Зображення з: freerik.com

У ВКЛАДЦІ

Актуальна тема

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДЕСЯТИКЛАСНИКІВ
ІНТЕГРОВАНОГО ПРЕДМЕТА «ГРОМАДЯНЬСКА
ОСВІТА»..... 1

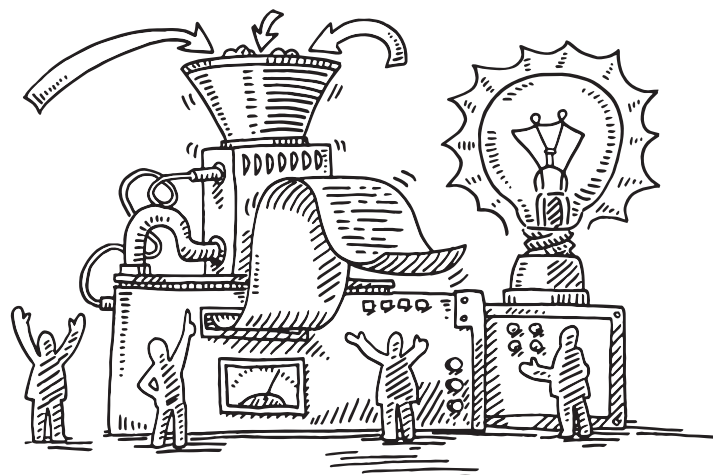
Методика. Досвід

ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ ІДЕНТИЧНІСТЬ
ГРОМАДЯНЬСКА ОСВІТА. 10-Й КЛАС..... 8

Анонс

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

*Громадянська освіта
10-й клас*

¹ Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.
URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/> (Дата звернення: 13. 07. 2018 р.).

² там само

Компетентнісний урок із громадянської освіти

Уроки громадянської освіти в 10-му класі повинні бути компетентнісно орієнтовані, де учні залучені до активної пізнавальної діяльності з конструювання власних знань, умінь і ставлень. Розвиток громадянської компетентності як готовності діяти можна реалізувати тільки в спільній діяльності вчителя й учнів. Відтак навчання учнів 10-х класів громадянській освіті повинне ґрунтуватися на таких двох основоположних принципах — діалог і партнерство.

На уроках громадянської освіти учням слід пропонувати запитання й пізнавальні завдання, що уможливають розвиток їхньої громадянської компетентності в сукупності таких складників як: знанневий (знання, уявлення), діяльнісний (уміння, навички) та ціннісний (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання, особистісний смисл).

Громадянська компетентність, як одна із ключових компетентностей, охоплює здатність особистості до політичного аналізу й судження, навички пошуку й усвідомлення інформації, використання медіа-засобів і комунікації для участі в публічних дискусіях, здатність до демократичного ухвалення рішень і дії, наявність певної життєвої позиції та внутрішньої готовності до її реалізації. Виявами сформованої громадянської

компетентності учня, згідно з програмою, є такі його компетенції: соціально-комунікативна, інформаційно-медійна, розв'язання соціальних конфліктів і проблем, відповідальний соціальний вибір й прийняття рішення, громадянська участь.

Звідси випливає, що запитання й завдання з громадянської освіти повинні спрямовувати на здійснення учнями таких розумових операцій: аналіз (порівняння, зіставлення, класифікація), синтез (формування висновків, утворення нового з відомого), оцінки (власне ставлення, підтримка чи заперечення, власний досвід). Зрозуміло, що так звані традиційні уроки, ґрунтовані на знанневому підході, де переважають репродуктивні завдання для учнів, а вчитель залишається єдиним і правильним джерелом знань, означених цілей не досягатимуть.

Із урахуванням складнощів із забезпеченням освітніх закладів підручниками, невідповідності значної частини вчителів до навчання нового інтегрованого предмета, вважаємо за корисне поділитися методичними підходами до організації навчання учнів 10-го класу громадянській освіті.

Про методичні підходи до організації навчання учнів 10-го класу громадянській освіті

Пропоноване календарне планування є одним із можливих варіантів розподілу типів уроків і навчальних годин із громадянської освіти в 10-му класі.

Звертаємо увагу на те, що у варіанті календарного планування, поданому нижче, передбачені вступний і підсумковий уроки, практичні заняття, уроки узагальнення з розділу/розділів, година резервного часу. Одночасно ми враховували певні складнощі, які, ймовірно, виникатимуть у вчителів під час організації й проведенні практичних занять і підсумково-узагальнювальних уроків. Тому їх заплановано небагато — 11 практичних і 5 уроків узагальнення. Також в окремих розділах змінено порядок викладу тем, що, на нашу думку, допомагає краще вибудувати логіку викладання (подачі) учням тої чи іншої громадянознавчої інформації та полегшує проведення вчителем поточного контролю знань і вмінь учнів.

Безумовно, запропонований варіант планування не є імперативом — за вчителем залишається самостійне прийняття рішення щодо того, які

теми, в якій послідовності та як викладати. Так, наприклад, будь-який урок громадянської освіти, на нашу думку, можна провести як практичне заняття чи міні-тренінг (за умов підготовленості вчителя, певного рівня навченості класу та наявності в розкладі спарених уроків із предмета).

Наостанок зазначимо, що громадянську компетентність школярів формують, розвивають і виявляють тільки в діяльності. Це потребує як «виходу» предмета за межі уроків (волонтерство, проекти, соціологічні опитування тощо), так і застосування вчителем особливих форм організації роботи учнів, коли вони або моделюють життєві ситуації, або безпосередньо беруть участь у тих чи інших видах діяльності (до того ж, не має значення, ідеться про уроки чи позаурочні заходи).

Наразі в пропонуваному календарному плануванні тематика й перебіг практичних занять, види й тематика проектів, досліджень й інших форм роботи учнів із предмета не прописано — цьому ми плануємо присвятити окремі методичні матеріали.

Календарне планування Громадянська освіта, 10-й клас (70 годин)³

№ з/п уроку	Клас	Дата	Зміст
1			Вступ. Що таке громадянська освіта. Як працювати на уроках і вдома. Які є ресурси для навчання предмета
Розділ 1. Особистість та її ідентичність			
2			Тема 1. Що таке ідентичність Ідентичність. Види ідентичності. Громадянська ідентичність. Змінний характер ідентичності. Самовизначення. Ідентифікація. Особиста гідність. Совість
3			Тема 2. Соціалізація особистості Поняття соціалізації. Етапи соціалізації. Суб'єкти соціалізації. Соціалізація як ресурс формування громадянської ідентичності
4			Соціалізація в сім'ї. Соціалізація серед однолітків. Молодіжні субкультури. Партнерські стосунки в сім'ї. Трансформація моделей сім'ї
5			Тема 3. Самореалізація людини Самореалізація і розвиток. Індивідуальність особистості. Життєві цінності й пріоритети
6			Активна громадянська позиція. Мобільність і адаптивність людини. Креативність
7			Практичне заняття
Розділ 2. Права і свободи людини			
8			Тема 1. Людська гідність і права людини Поняття людської гідності. Людська гідність — основа природного права. Рівноправність. Охорона й захист людської гідності
9			Тема 2. Еволюція прав людини Природа прав людини. Основоположні права й свободи людини. Покоління прав людини. Класифікація прав людини. Борці за права людини. Майбутнє прав людини
10			Тема 3. Права дитини Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини
11			Тема 4. Людина і держава Відносини «людина — держава». Верховенство права. Права і свободи людини та відповідальність держави за їх дотримання, гарантування й захист. Позитивні й негативні зобов'язання держави
12			Тема 5. Механізми захисту прав людини й прав дитини Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав людини. Міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини
13			Національні механізми захисту прав людини, їх класифікація. Правозахисні організації
14			Практичне заняття
15			Узагальнення. Тематичне оцінювання

³ Укладено за джерелом: Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10-их класів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/> (Дата звернення: 13. 07 2018 р.).

№ з/п уроку	Клас	Дата	Зміст
Розділ 3. Людина в соціокультурному просторі			
16			Тема 1. Соціокультурна багатоманітність Поняття суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність
17			Тема 2. Ефективна комунікація Роль спілкування в житті людини й суспільства. Вербальна й невербальна комунікація
18			Практичне заняття (<i>спілкування</i>)
19			Тема 3. Стереотипи й упередження. Дискримінація. Конфлікти Поняття стереотипів і упереджень. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми й вияви дискримінації. Толерантність та інклюзія
20			Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори й медіація. Консенсус і компроміс
21			Практичне заняття (<i>стереотипи/конфлікти</i>)
Розділ 4. Демократичне суспільство та його цінності			
22			Тема 1. Демократична держава Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча й судова влада в демократичних країнах
23			Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу
24			Роль політичних партій в розвитку демократії. Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність і вплив політичних партій на демократію. Громадські організації: правовий статус, діяльність і вплив на демократію
25			Тема 2. Громадянське суспільство Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство й правова держава
26			Тема 3. Громадянська участь у житті суспільства Роль громадянина в демократизації суспільства. Демократичний громадянин. Культура громадянськості. Активна громадянська позиція
27			Практичне заняття
28			Тема 4. Громада Поняття громади. Роль громади в житті людини, суспільства, держави. Реалізація та захист громадою своїх прав і законних інтересів. Вплив громадян на вирішення проблем громади
29			Тема 5. Школа — простір демократії Шкільна громада. Взаємодія учнів, учителів, батьків, шкільної адміністрації в організації шкільного життя. Врядування та управління школою. Шкільне самоврядування (учнівське, учительське, батьківське). Принципи й цінності учнівського самоврядування. Моделі учнівського самоврядування. Школа й місцева громада
30			Тема 6. Дитячі й молодіжні громадські об'єднання Свобода асоціацій. Дитячі й молодіжні об'єднання й рухи. Створення молодіжної громадської організації. Молодіжні соціальні проекти. Учнівське самоврядування онлайн

№ з/п уроку	Клас	Дата	Зміст
31			Практичне заняття
32			Узагальнення. Тематичне оцінювання
Розділ 5. Світ інформації та мас-медіа			
33			Тема 1. Комунікація, інформація, медіа Поняття мас-медіа (медіа). Роль інформації та медіа в сучасному світі. Мас-медіа, комунікація, аудиторія, медіатекст
34			Різновиди медіа (книга, преса, фото, радіо, кіно, телебачення, інтернет, мобільний зв'язок) та їх розвиток. Реклама. Вплив мас-медіа на формування громадської думки й власної позиції людини
35			Тема 2. Медіа і демократія. Свобода, етика і відповідальність Свобода слова. Обмеження свободи слова. Баланс між свободою вираження поглядів і відповідальністю. Свобода мас-медіа — критерій демократичності суспільства
36			Що таке цензура. Замовні матеріали («джинса») та їх ознаки. Суспільні медіа і їх місія. Шкільні медіа
37			Тема 3. Маніпулятивний вплив медіа Маніпуляції в медіапросторі. Як розпізнати фейкову інформацію, пропаганду
38			Роль медіа в провокуванні конфліктів і поширенні стереотипів. Що таке «мова ворожнечі», і як її розпізнати
39			Тема 4. Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа Достовірність інформації в мас-медіа. Джерела інформації
40			Факт і судження. Авторство медіатексту. Стандарти подання інформації. Критичний аналіз медіатекстів
41			Практичне заняття
42			Тема 5. Інтернет Приватність і конфіденційність у віртуальному світі. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі
43			Права людини в інтернеті. Безпека й етика поведінки в мережі. Кіберзлочинність. Особливості захисту прав дітей та молоді в інтернеті
44			Практичне заняття
45			Узагальнення. Тематичне оцінювання
Розділ 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту			
46			Тема 1. Соціальні цілі економіки Економіка як сфера життя людей. Економічні потреби й блага. Процеси, що забезпечують задоволення потреб: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Учасники (суб'єкти) економічних відносин
47			Тема 2. Ринкова економіка Принципи ринкової економіки. Кругообіг у ринковій економіці. Попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Функції держави в ринковій економіці
48			Державний бюджет, податки, напрями видатків

№ з/п уроку	Клас	Дата	Зміст
49			Тема 3. Ринок праці Учасники ринку праці: роботодавці і наймані працівники
50			Поняття професії, спеціальності, кваліфікації працівника. Заробітна плата як дохід найманого працівника
51			Тема 4. Підприємництво Підприємницька діяльність. Мета й соціальна відповідальність підприємця. Правовий захист бізнесу
52			Тема 5. Сталий розвиток Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального й ефективного використання ресурсів
53			Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля
54			Тема 6. Економіка домогосподарства Домашнє господарство як власник і споживач. Поняття про раціональне споживання. Бюджет домогосподарств: види доходів, напрями витрат, заощадження
55			Права споживачів
56			Практичне заняття
57			Тема 7. Лобіювання інтересів і корупція Поняття лобізму. Сутність корупції та корупціогенних ризиків
58			Причини й наслідки корупції в економіці та політиці. Шляхи подолання корупції
59			Практичне заняття
60			Узагальнення. Тематичне оцінювання
Розділ 7. Україна, Європа, світ			
61			Тема 1. Інтеграція та глобалізація Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Витоки й процес європейської інтеграції
62			Міграційні процеси. Види й форми сучасної міграції. Виклики сучасного світу
63			Тема 2. Міжнародні відносини й міжнародне право Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Система безпеки
64			Міжнародне гуманітарне право. Урядові й неурядові міжнародні організації
65			Тема 3. Україна — член європейського та світового співтовариства Європейське і світове співробітництво. Участь України в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, СОТ тощо
66			Європейський вибір України. Угода про асоціацію Україна — ЄС
67			Практичне заняття
68			Узагальнення. Тематичне оцінювання
69			Підсумкове узагальнення з предмета
70			Резерв

**Таблиця типів уроків і розподілу навчальних годин
за розділами програми інтегрованого предмета «Громадянська освіта»**

Тип уроку	Кількість годин
Вступний урок	1
Розділ 1. Особистість та її ідентичність	6
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	5
<i>Практичне заняття</i>	1
Розділ 2. Права і свободи людини	8
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	6
<i>Практичне заняття</i>	1
Урок узагальнення; тематичне оцінювання	1
Розділ 3. Людина в соціокультурному просторі	6
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	4
<i>Практичне заняття</i>	2
Розділ 4. Демократичне суспільство та його цінності	11
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	8
<i>Практичне заняття</i>	2
Урок узагальнення; тематичне оцінювання	1
Розділ 5. Світ інформації та мас-медіа	13
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	10
<i>Практичне заняття</i>	2
Урок узагальнення; тематичне оцінювання	1
Розділ 6. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту	15
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	12
<i>Практичне заняття</i>	2
Урок узагальнення; тематичне оцінювання	1
Розділ 7. Україна, Європа, світ	8
Урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок	6
<i>Практичне заняття</i>	1
Урок узагальнення; тематичне оцінювання	1
Підсумкове узагальнення з предмета	1
Резерв	1
Усього	70

Тетяна РЕМЕХ,

кандидат педагогічних наук, завідувач відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України